

Versneld leren over aanpak gezondheidsachterstanden ten tijde van corona

Een voorstel voor de organisatie van een leeromgeving voor gemeenten

Samenvatting

Het omgaan met de coronacrisis en met de gevolgen daarvan heeft een hoge prioriteit binnen gemeenten. Door de aanhoudende coronabesmettingen moeten gemeenten laveren tussen crisismanagement en gericht herstelbeleid. Er zijn grote zorgen over zaken zoals het welbevinden van jongeren, eenzaamheid bij ouderen, stress onder ZZP-ers en jong volwassenen die hun baan hebben verloren. Met name gaat de aandacht uit naar mensen met een lage sociaal economische positie en een migrantenachtergrond. Deze zorgen worden bevestigd in het SCP Rapport 'Een jaar met corona'¹, waarin helder wordt dat een aantal kwetsbare groepen extra gevolgen ondervindt van de coronacrisis. De eerste tekenen dat door de coronacrisis de gezondheidsverschillen verder toenemen zijn inmiddels zichtbaar. Vraagstukken die we in onze contacten met gemeenten horen zijn: hoe gaat de problematiek zich in de toekomst ontwikkelen en welke ondersteuning kan de gemeente hierbij bieden? Wat zijn de elementen voor een succesvol herstelbeleid?

Dit alles maakt op dit moment de preventie en de aanpak van gezondheidsachterstanden tot een nog belangrijkere opgave van gemeenten. Om te voorkomen dat maatschappelijke verschillen én gezondheidsverschillen groter worden is een gezamenlijke en voortvarende inzet van gemeenten en lokale partners nu meer dan ooit nodig. In deze nieuwe situatie waarin veel onbekend is, zal het onderling leren en uitwisselen van ervaringen van grote waarde zijn om snel tot een effectieve aanpak te komen.

Dit voorstel van GezondIn is gericht op het *versnellen* van het leerproces over de lokale aanpak van gezondheidsachterstanden ten tijde van en na corona. GezondIn is het Stimuleringsprogramma lokale aanpak gezondheidsachterstanden dat wordt uitgevoerd door Pharos en Platform31 sinds 2014 in 150 GIDS gemeenten. De kennisinfrastructuur die in de afgelopen jaren is opgebouwd willen we benutten en verstevigen door de organisatie van een leeromgeving voor gemeenten rond corona. Hiermee is reeds een eerste start gemaakt.

Denkrichtingen

GezondIn ging kort na het uitbreken van de coronacrisis samen met gemeenten (wethouders, beleidsmedewerkers en professionals in de wijk) in gesprek over hoe zij de aanpak van gezondheidsachterstanden een plek kunnen geven nu tijdens de corona crisis en in het herstelbeleid voor de toekomst. De uitkomsten van deze gesprekken en de hoofdlijnen uit actuele rapporten van onder andere het SCP, de SER en de RVS hebben we gecombineerd tot een aantal denkrichtingen voor beleid en aanpak van gezondheidsachterstanden ten tijde van en na corona. Voorbeelden hiervan zijn adviezen over kortcyclisch monitoren van gezondheidsproblematiek, inzetten van digitale vormen van ondersteuning, versteviging van de sociale basisinfrastructuur en het investeren in draagvlak onder inwoners voor de overheidsmaatregelen. Deze denkrichtingen zijn inmiddels met diverse gemeenten besproken, vinden weerklink en worden zo goed mogelijk opgepakt. Uiteraard worden de denkrichtingen verrijkt op basis van nieuwe rapporten. In de gesprekken bleek dat men de behoefte heeft om actuele kennis te delen en van elkaar te leren.

Voorstel Leeromgeving

¹ Een jaar met corona, Ontwikkelingen in de maatschappelijke gevolgen van corona. Sociaal en Cultureel Planbureau, maart 2021.

Op basis van de door ons gesignaleerde behoefte en ervaringen met kennisdeling, lijkt het een goed idee om gemeenten bij elkaar te brengen op regionaal niveau, hen ervaringen te laten uitwisselen en landelijk beschikbare kennis met hen te delen. Dat kan variëren van kennis over de fysieke gevolgen voor inwoners die besmet zijn geweest met corona, het verminderen van stress bij mensen met schulden tot praktische handvatten bij het toegankelijk maken van informatie over voorzieningen en het beter bereiken van mensen die een onzichtbare ondersteuningsbehoefte hebben². We denken aan de volgende opzet:

- Regionale leerkringen met inzet van experts uit landelijke collega-organisaties
- Ophalen en delen van praktijkvoorbeelden uit gemeenten
- Korte samenvattingen voor gemeenten van actuele onderzoeksrapporten en ander relevante publicaties
- Factsheets en beknopte handreikingen

Regionale leerkringen

Het idee is om in samenwerking met landelijke partners zoals RIVM, GGD GHOR, Platform31, Divosa en VNG in het hele land regionale leerkringen te organiseren, waarop kennis, ervaringen en goede voorbeelden uitgewisseld worden. Mogelijke thema's zijn:

- Hoe maak je nu en bij het herstelbeleid keuzes vanuit de optiek kansengelijkheid? Hoe kun je bij beleid en uitvoering gericht differentiëren tussen inwoners?
- Kortcyclisch monitoren van de gezondheidsproblematiek bij mensen in kwetsbare posities; hoe pakken we dat aan? Hoe organiseer je dat data snel beschikbaar komen, besproken worden met betrokken partijen zoals wijkteams, huisartsen en schuldhulpverleners en leiden tot adequaat interveniëren waar nodig?
- Welke goede voorbeelden zijn er al van manieren om de sociale basisinfrastructuur goed te verstevigen én te benutten voor een betere gezondheid van inwoners in kwetsbare situaties? Hoe kunnen partijen werkzaam vanuit de informele zorg, het sociaal domein en het medisch domein elkaar beter vinden en goed aansluiten op de behoefte en mogelijkheden van inwoners?
- Op welke manieren kun je de bestaanszekerheid van bestaande en nieuwe kwetsbare groepen vergroten en hun ongezonde stress daarover verminderen? Welke processen in signalering van schulden en armoede moeten verbeterd worden en hoe kan de dienstverlening geoptimaliseerd worden? Wat kunnen 'voorlopende' gemeenten hierover meegeven aan andere gemeenten?
- Goede voorbeelden van toegankelijke informatie over ondersteuningsmogelijkheden vanuit de gemeente, welzijn en andere organisaties zodat ook laagopgeleide mensen en anderstaligen weten waar ze terecht kunnen.
- Mentale problematiek: welke organisaties kunnen een rol spelen bij laagdrempelige voorzieningen en ondersteuning van mensen in kwetsbare situaties en hoe kan de sociale basis hierbij optimaal worden benut en geactiveerd?
- Digitale ondersteuning: voorbeelden van groepsaanbod en individuele ondersteuning en hoe dit te combineren met fysieke ondersteuning voor mensen waarbij dit minder goed aansluit zoals laaggeletterden en anderstaligen.

Snel ontwikkelen van praktische toepasbare kennis

² Zie het eerder genoemde SCP rapport, p 17: "Nu al zouden gemeenten zich proactief kunnen opstellen om mensen met een onzichtbare ondersteuningsbehoefte in beeld te krijgen ... en hen op mogelijkheden voor ondersteuning te wijzen."

Het idee is om de 10 denkrichtingen³ die door GezondIn zijn ontwikkeld te voorzien van praktijkvoorbeelden uit gemeenten die een van deze denkrichtingen hebben toegepast vanuit het perspectief van het verkleinen van gezondheidsverschillen en gelijke kansen op een goede gezondheid. Deze praktijkvoorbeelden worden regelmatig gedeeld met alle gemeenten. Daarnaast worden factsheets en beknopte handreikingen geproduceerd zodra er nieuwe kennis of advies beschikbaar is over thema's in relatie tot de aanpak van gezondheidsachterstanden tijdens en na corona.

Pharos heeft vele samenwerkingspartners bij relevante (kennis)organisaties zoals VNG, RIVM, Rv&S, Trimbos, ZonMw, FNO en werkt samen met meerdere universiteiten. Door deze korte lijnen kunnen experts van deze organisaties een bijdrage leveren aan de leerkringen, kan snel actuele kennis worden opgehaald en gedeeld met gemeenten. Beleidsadviseurs en wethouders bij gemeenten hebben niet altijd de tijd om kennis tot zich te nemen uit onderzoeksrapporten en de vele publicaties. Pharos maakt hiervan vaak een vertaalslag vanuit de SEGV⁴ opgave en levert korte samenvattingen en factsheets waar veel behoefte aan is.

Het voorstel is dan ook om zowel de regionale leerkringen als de kennisproducten een zeer concreet karakter te geven, zodat men de opgedane kennis in de praktijk kan toepassen.

Uitvoerders

GezondIn wil dit voorstel graag uitvoeren met medewerking van genoemde kennispartners. Het programma heeft in de afgelopen 7 jaar ruime kennis en ervaring opgedaan met kennisdeling in 150 GIDS gemeenten. Niet alleen heeft GezondIn met diverse wetenschappelijke publicaties een stevig fundament gelegd voor de aanpak van gezondheidsachterstanden voor gemeenten. Ook vertaalde zij dit samen met gemeenten vanuit de lokale situatie naar concrete handelingsperspectieven op verschillende niveaus (van beleid tot uitvoering). Er zijn meerdere leerkringen georganiseerd voor beleidsadviseurs uit verschillende domeinen zoals armoede en schulden, gezondheid en ruimtelijke ordening. Het programma levert daarmee een unieke combinatie van ondersteuning op maat in de lokale situatie, in combinatie met regionale en landelijke kennisuitwisseling. Daarnaast voert Pharos sinds 2019 het Stimuleringsprogramma lokale (en regionale) coalities Kansrijke Start uit in 275 gemeenten en kan dus tevens putten uit deze ervaring. Deze landelijk dekkende kennisinfrastructuur benutten we bij de opzet van de voorgestelde leeromgeving.

Signalen die naar voren komen tijdens dit leertraject en die aandacht behoeven op landelijk niveau, kunnen door Pharos gedeeld worden met VWS. Een andere mogelijkheid is dat VWS uitgenodigd wordt om bij relevante thema's deel te nemen aan een van de bijeenkomsten.

³ De Denkrichtingen zijn dynamisch en worden regelmatig geactualiseerd op basis van nieuwe inzichten en onderzoeksgegevens.

⁴ SEGV: sociaaleconomische gezondheidsverschillen.